

KULTURNO PROPAGANDNI KOMPLET BR. 112, GOD. VI, BEOGRAD, UTORAK, 21. JUN 2011.

Redakcija: Miloš Živanović, Saša Ilić, Tomislav Marković, Saša Čirić; Font Mechanical: Marko Milanković; E-mail: beton@danas.rs, redakcija@elektrobeton.net; www.elektrobeton.net; Sledeći broj izlazi 19. jul

Piše: Biljana Andonovska

INTROSKOP

Izbor iz savremene makedonske književnosti *introSKop* retka je prilika da se makedonski autori i autorke rođeni sedamdesetih i na prelazu u osamdesete godine prošlog veka sagledaju na *malo* prostora ali u *širem* sinhronom preseku. Za razliku od individualnih predstavljanja, pregleda koji povezuju *stare* i *nove*, festivala posvećenih *ili* poeziji *ili* prozi, itd. – jedan ovakav („generacijski“) presek dopuštao bi da se mapiraju *rasponi* unutar mlade/novije makedonske književnosti kao takve, i nešto vidljivijim učine njeni avangardniji i angažovaniji glasovi/aspekti, koji, po pravilu, ostaju u senci. U izboru se nalaze autori i autorke s kojima su srpski čitaoci imali više prilika da se susretnu (Madžirov, Dimkovska, Isakovski) kao i oni koji se tek od skora ili prvi put pojavljuju na srpskom jeziku (Bužarovska, Samardžiev, Vulkanski/Gelevski, Jankovski, Petruševski). Vodeći prozni pisac ove generacije, **Goce Smilevski (1975)**, čiji je roman *Razgovor sa Spinozom* (2008) imao za naše prilike vrlo dobru recepciju, nije se mogao naći u ovom izboru ali mu je tu, svakako, mesto.

Satirične prozne „vinjete“ i haiku **Pandalfa Vulkanskog** – pseudonima-avataara **Nikole Gelevskog (1965)** – kao i njihov diskretan (al)j necenzurisan minimalizam, ne mogu se razumeti bez aktuelnog društvenog konteksta („Skoplje 2014“). (Oba mikrožanra – kratka priča i haiku – karakteristične su pojave za jedan deo novije makedonske književnosti.) Slično je i sa urbofilijom i avanturom „viktor-angeliziranja“ Skoplja u romanu **Vladimira Jankovskog (1977)**, gde nasuprot velikim pričama istorijskih i kolektivnih identiteta stoji *večno sadašnje vreme* slučajnog susreta i gra-

da kao privatnog prostora. Eksperimentalna kratka priča **Dimitra Samardžieva (1980)** na tranzicijske ideologeme odgovara razaranjem morfološke strukture reči, „paranojom“ jezika i inflacijom smisla. (Srodan *kratki spoj* jezičke invencije i društvene kritike, u srpskoj (anti)književnosti ima poznatu i dugu *turpitudsku* tradiciju.) Priče **Rumene Bužarovske (1981)**, inače prevoditeljke Dž. M. Kucija i Luisa Kerola, verovatno su jedan od najprofilisanih proznih rukopisa mladih autora/ki, prepoznatljiv po specifičnoj kombinaciji mimeze, analitičnosti i humora.

Oko antiknjiževne/autsajderske/*remboemske* sudbine **Marka Petruševskog**, skopskog filmofila, pesnika i prevodioca Bukovskog, i/li urbanih mitova o njemu – svojevremeno se u Skoplju začela ideja o ovom tematu. Posle njegove urbane bajalice protiv homofobije i lirske minijature o bliskosti, pesnički deo izbora neka je vrsta unutrašnje generacije i celine za sebe. Reč je o autorima koji bi na različite načine mogli predstavljati *mejnstrim* liniju novije makedonske književnosti. **Lidija Dimkovska (1971)** i **Nikola Madžirov (1973)** spadaju u njene najbolje i najprevođenije pesnike, danas već pred različitim izazovima domaćeg i internacionalnog etabliranja. **Igor Isakovski (1970)** nije isključivo pesnik već i plodan prozaista, a značajnu ulogu u promovisanju novije književne generacije, njenom integrisanju i regionalnom povezivanju, odigrao je kao osnivač i urednik prvog makedonskog internet časopisa i izdavačke kuće *Blesok* (od 1998, www.blesok.com.mk). Sličnu, ali i vidno drugačiju, (re)formativnu ulogu imao je i **Nikola Gelevski**, inspirator alternativnog kulturnog prostora oko centra *Točka*, časopisa *Margina* i izdavačke kuće *Templum*. Tu su – posebno u vreme najintenzivnije delatnosti ovih „decentralističkih“ skopskih anti/institucija (okvirno od sredine devedesetih do sredine dveihiljaditih) – debitovali i formirali se mnogi mladi autori, pojavili se prvi makedonski prevodi Harmsa, Kortasara, Nabokova, Pinčona, Kafke, Bodrijara ili Liotara, čemu treba dodati i

Biljana Andonovska: IntroSKop

NOVA MAKEDONSKA KNJIŽEVNA SCENA

Izbor: **Jasna Koteska** i **Biljana Andonovska**
Prevod s makedonskog: **Biljana Andonovska**

Rumena Bužarovska: Ne plači, tatino
Vladimir Jankovski: Večno sadašnje vreme
Pandalf Vulkanski: Skopske priče iz 2014.
Četiri haikua

Dimitar Samardžiev: Emancipaternalizam
Nikola Madžirov: Pre nego što smo se rodili i druge pesme
Marko Petruševski: Bliskosti
Igor Isakovski: Višenamenski nožić
Lidija Dimkovska: Razlika

Zahvaljujemo se Jasni Koteskoj, koja nas je povezala s autorima, i Biljani Andonovskoj, koja je prevela sve tekstove s makedonskog i nije se bojala da napiše uvod.
Redakcija **Betona**

kulturu stripa (časopis *Lift*), filmske programe, teorijsku biblioteku *20/21 vek* itd. (vidi: www.templum.com.mk). (U poslednje vreme, bitan prostor za mlade autore i prve knjige obezbeđuju i novi izdavači, poput kuće Ili-Ili.) Svaku uslovnu pa i generacijsku sintezu, naravno, nadvladava *opšte mesto* evidentnih razlika autorskih rukopisa, poetika, senzibiliteta i sl. Zajednička platforma ovih autora/ki možda nije šira od okrenutosti savremenosti, individualnom iskustvu, kritičkoj perspektivi, ili specifično modernom duhu Skoplja. Za čitaoce u Srbiji, međutim, sva ta heterogenost i dalje je *jedan* novi i umnogome ne(s)poznat lik mlade (postjugoslovenske) makedonske književnosti ■

Fotografije u broju: Srdan Veljović

Piše: Pandalf Vulkanski

SAN

Nikola Gruevski jednom je imao san. Ležao je spokojno na skopskom trgu i brojao oblake. Odjednom nebo se zamračilo i pred Nikolom se pojavio Aleksandar Makedonski. „Pomeri se, zaklanjaš mi sunce“, rekao je Nikola Gruevski Aleksandru Makedonskom.

Drugi put Nikola Gruevski na trgu je usnio crkvu i iz crkve čuo glas: „Da se nesvesno dovede do svesti – to je heroizam. A da se svesno potopi u nesvesno – to je SK 014.“

Po naglom buđenju, sav obliven znojem, ali neobično ispunjen kao da je doživeo transcendentno iskustvo, Gruevski je odmah pozvao Martina Protođera da zapiše misao o (ne)sve-

snom, da se na taj način, u vremenu, simbolički obeleži početak projekta SK 014.

STUB SMRTI

„Znaš na šta mi liči vaš projekat Skoplje 014?“, rekao je jednom poznati skopski pisac Vlada Urošević svom kolegi Danilu Kocevskom kad su se sreli na skopskom trgu. „Na Stub smrti Dragoljuba Aleksića!“

Tada se Danilo Kocevski prisetio slavnog predratnog akrobata koji je na skopskom trgu izvodio vratolomije na specijalno za tu priliku podignutom stubu visokom osam metara. Dok je Aleksić pravio svoje ushićujuće bravure, ciganski orkestar izvodio je Štrausove valcere, a među zanesenim gledaocima operisao je slavni džeparoš Šakir Abdulović.

„Samo nikad mi se nije razjasnilo da li su Aleksić i Šakir radili zajedno?! Šta misliš ti, Dani-

lo?!“ pitao je Urošević, a Kocevski je još dugo, rastužen, stajao na trgu, kao da u svom umu gleda odavno iščezlu cirkusku atrakciju.

HALUCINACIJA

Jednom je slikar Aco Stankovski sedeo ispred kafane Pelister i posmatrao kako ispred njega, na sredini trga, erektira makedonski identitet. Kada je stavio naočare, odjednom se na vrhu stuba fontane pojavio Nikola Gruevski s podignutim srednjim prstom.

Slikar je skinuo naočare i Gruevski je iščezao. Slikar je ponovo stavio naočare i ponovo se na vrhu stuba pojavila patuljasta ali vrlo jasno vidljiva figura s podignutim srednjim prstom. „Ovo treba naslikati, kako je nevidljivo prisutnije od vidljivog“, pomislio je psihodelični skopski slikar i ubrzao da najnoviji paranormalni slučaj ispriča Kokiju Janevu.

LAKANOV PERFORMANS

Jednom su urbani diverzanti iz grupe „Plošad Sloboda“ u tajnoj noćnoj akciji na glavu spomenika Gocetu Delčevu stavili praznu konzervu sardina. Sledećeg dana, vraćajući se iz GEM kluba u Staroj čaršiji, pri vrhu Kamenog mosta, Nikola Gelevski je Aleksandru Stankovskom prstom pokazao ka spomeniku i rekao mu: „Vidiš kako nešto svetluca na Gocetovoj glavi? Vidiš kutiju? E pa, ona tebe ne vidi!“ U tom trenutku, postajući svestan ne/vidljivosti još jedne podle diverzije prema epohalnom projektu SK 014, slikar Stankovski setio se šta je odgovorio slavni psihoanalitičar Lakan u sličnoj prilici: „U iverznom smislu, kutija me ipak gleda. Ona me gleda na nivou svetle tačke, gde je sve ono što me gleda, a ovo nije metafora“, rekao je mistični slikar i prekoračio zamišljenu sredinu Kamenog mosta, tu negde kod Stražarske kule ■

(iz zbirke *Skopske priče iz 2014*, Templum, 2011)

Piše: Rumena Bužarovska

NE PLAČI, TATINO

Piskavi glasić moga sina odjekivao je niz naselje kao policijska sirena. Zatvorena u radnoj sobi, uspela sam da čujem njegov prepoznatljiv plač: jedno dugo „uaaaaa-a-a“ praćeno sa tričetiri kratka štucanja kada bi plaćuci pokušavao da uzme dah. Potom je sledila jedna kratka pauza u kojoj je gutao pljuvačku koja mu se nakupila od jecanja, pa je ponovo nastavljao s njegovim „uaaaaa-a-a“. Čim sam mu prepoznala plač, pred očima mi se pojavio njegovo zgrčeno pocrvenelo lišće i okice zapečene od suza, i telo kao da mi se preseče na pola. Ne skidajući naočare za čitanje, istrčah kroz hodnik i dnevnu sobu i izletem na balkon. Ugledah svog sinčića kako skreće stazom koja vodi do ulaza naše zgrade. Dlan je pritiskao preko desne slepoočnice i polako vukao majušna stopala u plavim gumenim papučama. Za to kratko vreme dok sam ga gledala kako plače i polako se kreće ka našoj zgradi, možda zbog jakog sunca, ili pak zato što sam zamišljala šta mu se desilo, učinilo mi se da je sav prekriven prašinom, da pesak ima čak i u razbarušenoj kosi. Jeknula sam kada mi se učinilo da se među prstićima ručice kojom je držao slepoočnicu nazire krv. Prestadoh najzad da grčevito stežem balkonsku ogradu i strčah ka ulaznim vratima. Tada se sudarih sa svojim suprugom Filipom, koji je izgleda kasnije od mene čuo plač deteta. Bacio je samo jedan pogled preko mog ramena i ugledao Marka, koji je izgledao kao bubica koja polako mili sredinom ogromne ulice. Filipove oči uzrujano se razrogačiše i za tren ga videh kako iščeznu kroz ulazna vrata, ostavljajući ih otvorena. Njegovo trčanje niz stepenice zvučalo je kao kotrljanje tupog predmeta.

Ponovo se vratih na balkon. Sused iz kuće preko puta na trenutak je prestao da potkresuje ogradu kad se Marko provukao pored njega. Nekoliko žena iz okolnih kućica i zgrada izašlo je na prozore da vidi šta se dešava. Tada Filip izlete iz naše zgrade, strča ka Marku i kleknu na kolena ispred njega. Jednom rukom ga je zagrlilo, a drugom je pokušavao da mu pomeri dlan koji je držao čvrsto zalepljen za slepoočnicu.

Nisam više mogla da gledam. Na brzinu izgrickah dva nokta s desne ruke. Od Filipove glave ionako nisam mogla da vidim Marka i proverim da li je povređen. Videla sam samo njegove male plave papuče i uprljane nožice. Ušla sam u dnevnu sobu i sela na trosed, gde izgrickah još dva nokta dok sam slušala kako se Filipovi koraci i Markov plač približavaju ulazu zgrade. Potom je plač postao šupalj i dubok i počeo da dopire iz pravca ulaznih vrata. Činilo mi se da Filipov ravnomerni korak uz stepenice traje beskonačno. Napokon ulazna vrata škljocnuše i pojavio se njih dvojica, Marko u Filipovim rukama, s dlanom i dalje zalepljenim za slepoočnicu.

„U-u-udario me je, ma-maaaa“, vikao je moj sinčić sa ustima iskrivljenim udesno. Nekoliko niti pljuvačke protezalo mu se od donje do gornje usne, a iz jedne malene nozdrve curile su mu sline. Osušene suze i sline imao je i na obrazu i na rukavima, o koje je pokušavao da se obriše. I čelo mu je bilo obošeno i crveno od plača.

„Ko te je udario, tatino, ko, kaži mi brzo, sine“, vikao je Filip, nervozno korajući ispred mene i Marka.

„Daj da ti mama vidi ranicu“, govorila sam mu, boreći se sa upornom ručicom koja nije htela da se odvoji od slepoočnice.

„Tatino, kaži ko te je udario, tatino, kaži“, bio je uporan Filip, sad već čučeci ispred Marka.

„Aaa-aaa-aaa, ma-maaaa, bo-liiii“, neprestano je pištao Marko, istrčujući oznojenu ručicu iz mog stiska. U tom trenutku uspela sam da mu je odlepi od slepoočnice i prva stvar koju smo ugledali bila je razmazana krv na dlanu smežuranom od znoja, a onda mala posekotina iznad leve obrve, umazana krvlju i prašinom.

Filip preblede i začuta kada vide krv, ali se ubrzo potom pribra i ponovo reče Marku:

„Sine, kaži mi, sine, ko te je udario, da vidiš šta će tata da mu uradi!“

„Filipe!“, dreknuh na njega, nadvikujući Markovo vrištanje, dok je i dalje pokušavao da prašnjavu ruku stavi na ranu. Zgrčih usne, zaustavljajući psovke pre nego što su mi izletele iz usta. „Idi i donesi nešto za ranu!“

Marko je pištao još glasnije i borio se sa mnom dok sam pokušavala da mu očistim posekotinu. „Još malo, mamino, još malo,

znam da boli ali, evo, odmah će da prođe“, tešila sam ga dok sam mu duvala u ranu i čistila je vaticom. Posekotina nije bila tako duboka i velika kao što je izgledala kad smo je prvi put videli. U međuvremenu, Filip je koraćao gore-dole po sobi, kao lavić u kavezu, teatralno izbacujući mala stopala unapred, kao što je uvek radio kad je bio uznemiren. Povremeno bi rukom prošao kroz crne uvojke kose, pa bi ispuštao dug dah kroz nos. Jednom je čak i vratom krcnuo, što je radio samo kad je bio izuzetno uznemiren. Zalepila sam Marku flaster na ranu i uzela ga kod sebe u zagrljaj. Otkako je glasni plač polako utihnuo, nastavilo je da se čuje se samo njegovo povremeno nežno štucanje. Kosa mu je mirisala na znoj i prašinu, a noktići su mu bili crni, iako sam mu ih prethodnog dana iščistila.

Filip nije prestajao da koraća gore-dole po sobi. Hteo je još da ispituje Marka, ali sam ga nekoliko puta prostrelila pogledom i on je odustao od namere. Nisam se iznenadila kad je izašao iz dnevne sobe i otišao u spavaću. Odatle sam čula jedan tup, ali prodoran zvuk, i pretpostavila sam da je Filip „nokautirao“ šifonjer, kao što je jednom učinio kada smo se mnogo posvađali.

„Ništa ti nije, mamino, samo si se izgleda mnogo uplašio“, govorila sam Marku i mazila ga po lepljivim obraščićima. On bi samo zacvilio i uvukao lice u moj vrat. Filip se vratio u dnevnu sobu, vidno umiren, ali još bled u licu.

„Reći ćeš nam, mili, šta ti se desilo?“, polako upitah Marka.

„Udario me je Bobi“, reče uzdrhtalim glasićem. „Udario me je ka-ka-kaa-meeenoom“, reče i ponovo zajeca.

„Zašto te je udario, tatino? Kako te je to udario kamenom?“, Filip je sedeo na ivici fotelje i razrogačeno gledao dete.

„Ne znam.“ Marko napravi pauzu, šmrknu i iskrivi usta nadole.

„Prvo mi je uzeo bicikl, i posle sam mu ja rekao da mi ga vrati, i on nije hteo, i ja sam mu rekao opet da mi ga vrati i da ću ako mi ga ne vrati da pozovem tebe i on je onda uzeo jedan kamen i udario me“, reče Marko u jednom dahu i ponovo tužno zajeca.

„Milo moje“, reko mu ja, „ne sekiraj se, zlato. A biciklica gde ti je?“

„Kod Bo-bii-jaa“, počeo opet žalosno da kmeči Marko.

„Tako znači“, reče Filip, ustade i krenu ka ulaznim vratima. Lice mu je bilo iskrivljeno od besa. „Sad ću da idem ja malo da porazgovaram sa tim Bobijem“, reče i izlete kroz ulazna vrata.

„Filipe!“ viknuh, ali uzalud. Znala sam da me neće poslušati i vratiti se.

Pretpostavljala sam da će prvo otići u školsko dvorište, gde se Marko obično igrao sa ostalom decom iz kraja. Ako Bobi nije ta-

mo, onda će sigurno uhvatiti neko drugo dete i na silu ga naterati da mu kaže gde je, pa će ići da ga traži na ljuľjaškama iza susednih zgrada, ili na klupama iza škole. Koraćaće nagnut napred, s rukama u džepu, i njihaće ramenima levo-desno dok hoda. Povremeno će izustiti po koju psovku i proći prstima kroz guste uvojke kose. „Smrvicu ga, zdrobicu ga, njušku ću da mu smrskam, zube ću da mu polomim, samo da ga nađem“, sigurno će mrmljati Filip, lutajući kroz naselje.

Minuti su prolazili kao sati dok je Marko, izmoren od plača, u mom skutu počinjao da tone u san. Položih ga na dvosed do sebe i počeh ponovo da grickam nokte. Za vrlo kratko vreme izgrickah dva. Ostala su mi još četiri neizgrickana nokta i njih odlučih da poštedim. Počeh potom da glođem zanoktice na noktima koje sam već bila izgrickala.

„Uhvaticu ga za uši i odvući ga tako kod njegovog oca, da pred njim kaže šta je uradio, i da vrati bicikl, govno jedno siledžijsko. Ima baburu od uвета da mu napravim“, sigurno misli Filip dok se približava Bobiju. Bobi je jedno krupno, debeljuškasto dete dve godine starije od Marka. Ima crvene obraze i guste, debele obrve. Između prednja dva zuba ima veliki razmak zbog kojeg je izgledao

opasno. Sigurno sada Filip hvata Bobija za uvo i pita ga: „Gde je bicikl moga sina? A? Kaži gde je bicikl moga sina, kopile jedno.“ Htela sam da idem po Filipa, da ga upozorim da ništa ne radi Bobiju i da ne ide kod njegovih roditelja jer mi se čini da sam mu videla oca i stvarno je strašan. Ima nekoliko falti kože na potiljku, na mestu gde mu se vrat i glava spajaju. Radi kao čuvar u gradskoj bolnici. Previše kasno sam se toga setila, pa uzeh mobilni da mu se javim i da ga barem upozorim, ali kada čuh njegov telefon, zaboravljen, kako zvonio ostavljen na trpezarijskom stolu, osetih kao da mi je nešto hladno skliznulo niz stomak. Marko je spavao, nisam mogla da ga ostavim samog, i nisam imala načina da pođem za Filipom i upozorim ga. Izašla sam napolje i sela na male stepenice u ulazu, oslonjena na ogradu. Izgrickla sam i poslednja četiri nokta i bacila se na ostatak zanoktica. Potom sam pokušala da se fokusiram na šare na stepenicama, ali bezuspešno.

Sada se sigurno odnekud pojavljuje Bobijev otac. „Da pripaziš svog sina!“ viče Filip i gura napred Bobija, čije se debelo uvce crveni. „Šta si rekao?“ kaže otac bez vrata. „To što si čuo“, kaže Filip i istura napred grudi. Filip ima kokošije grudi i uska ramena, rastom je mali i dlanovi su mu nežni i slabi. Ali on ih steže u male žilave pesnice, spreman da zamahne, makar i Golijat stajao pred njim. Zamišljam kako mu oči sevaju od besa i kako vena na tankom vratu počinje da mu pulsira od ljutine.

Lice Bobijevog oca mi se meša s licem Gorazda, krupnog suseda iz drugog ulaza, koji umalo nije ubio Filipa kada mu je ovaj rekao da prestane „kao seljak da parkira motor“ i da će mu „probušiti gume sledeći put kad se bude parkirao tako“. Gorazd ga je upozorio da „će mu zviznuti jednu“, ali Filip se silio i tako sam, kad sam izašla na balkon da vidim šta se dešava, ugledala Filipa, za dve glave nižeg od gromade Gorazda, kako se zaleće ka njemu da ga gurme, s nosom podignutim visoko u vazduh i ramenima zabačenim unazad. Videla sam kako Gorazd udara pesnicom Filipa u levi obraz, i kako Filip pada na zemlju i potom ponovo ustaje. Dok sam se spustila s drugog sprata, preskaćući u kućnim papučama po tri stepenika odjednom, Filip je zaradio još dve-tri pesnice od Gorazda. Nos mu je krvario i lice mu je bilo crveno kad sam istrčala na parking i zastala između njih. Gorazd je stajao leđima okrenut zgradi, i kako sam ga pogledala u lice, u pozadini sam ugledala sve susede kako kao publika stoje na prozorima i balkonima. Gorazd je zastao, okrenuo se, bacio jedan prezriv pogled na Filipa, i ne rekavši ništa, otišao. Motor je nastavio da parkira kao i ranije. A Filip ni dan-danas ne može da mi oprostí što sam ga na takav način ponizila pred celim krajem.

Pored toga što je Marko spavao i što nisam smela da ga ostavim samog, bilo me je strah da izađem da tražim Filipa jer sam bila sigurna da će se ponovo naljutiti na mene. Raskrvarila sam dva prsta s kojih sam iskidala zanoktice. Neko s gornjih spratova izašao je iz svog stana i počeo da se spušta niz stepenice. Da me ne vidi kako tako sedim uz ogradu, skočih i ponovo uđoh u stan, upravo kad se Marko razbudio, žedan. Oči su mu bile nadute od plača i sav je opet bio preznojen. Privukoh ga sebi i zagrlih ga.

„Gde je tata?“

„Otišao je da uzme tvoj bicikl“, odgovorih mu. „Gde ste bili kad ti ga je Bobi uzeo?“ upitah ga.

„Kod ljuľjaški“.

Nisu tako daleko ljuľjaške, pomislih i još jače stegnuh Marka. Moj sitni sinčić kao da je osećao da sam uplašena pa me polubi i još čvršće se pilepi uz mene. Tada čusmo brze korake po stepenicama i oboje pogledasmo ka ulaznim vratima. Kada se ona konačno otvoriše, prvo ugledasmo plastični bicikl, u narandžastim i plavim bojama, sav izlomljen, iskrivljen i isprljan. A onda ugledasmo Filipa, koji je ostavio bicikl na pod u hodniku, odmah do cipela. Crni uvojci zalepili su mu se za čelo, lice mu je bilo crveno, a usirena krv ocrtavala mu je jednu brazdu na ustima. Kada je seo na trosed do nas, videh da ima i posekotinu duž donje usne. Teško je uzdahnuo i pognuo glavu. Ja i Marko smo ćutali.

„Ne sekiraj se, sine, Bobi te više neće dirati“, reče Filip Marku i pomilova ga po razbarušenoj glavi. Brada mu zadrhta i on stavi ruku preko očiju i lica. Na srednjem prstu imao je veliku posekotinu. Njegovi maleni dlanovi jedva su mu pokrili polovinu lica. Zgrčio je oči i sa strane mu se napraviše bore, a niz bore i ja i Marko vidismo kako zasvetle jedna suza.

„Ne plači, tatino, kupičeš mi novu biciklicu“, reče Marko i stavi ručicu na crveni obraz svog oca, a ja sam ustala da se zaključam u toalet ■

(iz zbirke priča *Osmica*, Blesok, 2010)

Piše: Nikola Madžirov

PRE NEGO ŠTO SMO SE RODILI

Ulice su bile asfaltirane
pre nego što smo se rodili i sva
sazvežđa već su bila formirana.
Lišće je trulilo
uz ivicu trotoara.
Srebro je crnelo na
koži radnika.
Nečije su kosti rasle
dužinom sna.

Evropa se ujedinjavala
pre nego što smo se rodili i kosa
jedne devojke spokojno se
širila površinom
mora.

ON JOŠ TRAŽI SEMENKARA

Otac me vodio na fudbal,
a ja sam išao zbog semenki.
Otac je nosio novine za sedenje,
a ja za dovršavanje započelih ukrštenica.
Otac je ustajao u trenutku
kada bi svi ustali,
a ja kad bih ugledao semenkara.

Bila je tišina na stadionu.
Prisutni su zurili u mene
dok sam grickao semenke
(glavni sudija zagrizao je pištaljku)

Ljutim se na oca
što me je ostavio samog.

POSLE NAS

Jednog dana neko će presaviti našu čebad
i poslati je na hemijsko čišćenje
da iz nje istre poslednje zrno soli,
otvoriće naša pisma i ređati ih po datumima
umesto po iščitanosti.

Jednog dana neko će razmestiti nameštaj u sobi
kao šahovske figure na početku nove igre,
otvoriće staru kutiju za cipele
u kojoj čuvamo otpalu dugmad sa pidžama,
nepotrošene baterije i glad.

Jednog dana vratiće nam se bol u leđima
od težine hotelskih ključeva i
sumnje s kojom nam recepcionar pruža
daljinski upravljač.

Tuđa sažaljenja poći će za nama
kao mesečina za zalutalim detetom.

KAD NEKO ODLAZI SVE ŠTO JE SAZDANO SE VRAĆA

Marjanu K.

U zagrljaju iza ugla prepoznaćeš
da neko nekuda ide. Uvek je tako.
Živim između dve istine
kao neonka koja se koleba u
praznom hodniku. Moje srce sabira
sve više ljudi, jer njih više nema.
Tako je uvek. Četvrtinu budnosti
trošimo u treptanju. Stvari
zaboravljamo još pre nego ih izgubimo –
svesku iz krasnopisa, na primer.
Ništa nije novo. Sedište u
autobusu uvek je toplo.
Poslednje reči prenose se
kao nagnute kofe u uobičajenom letnjem požaru.
Sutra će se opet ponoviti isto –
lice će pre nego iščezne sa fotografije
najpre izgubiti bore. Kad neko odlazi,
sve što je sazdano se vraća.

LJUBAV

Ti si bila prva
koja je GLASNO izgovorila moje ime
u čitaonici ■

Piše: Dimitar Samardžiev

EMANCIPATERNALIZAM

Civilizirani glumiremo pod
kulturuinama, čovečito. Nade-
žurstva po simbolnicama su oba-
vezna, dok se neučni krug vrti
oko grešenja jeznačine sa mno-
go gripoznatih. Serljaštvo sim-
boluje od identitetanusa, ali vla-
da zabludilo da je reč o običnoj
prehlazi. Na tržištu se nude zara-
zličite vakcene, a grobveznici dr-

žave ambalažu se kraditima po
zajebankama i zakonvertiraju se
po imenjačnicama. Zborobljeni
moramo da žderemo kulturlitavu
obogaćenu svestrogenom i tek-
stosteronom – sintetički proiz-
vedenim hormonima u postroj-
kama „Zavoda za zarazum i sve-
stetiku“. Zahvaljujući parodijeti
dobjija se očuhstvo da još može

da se glupostoji potrošačkim
ropštenjem. Kod nekih gmizazi-
va tako jak nagon za pregovorni-
štvom u grobliku samoljubistva,
pa se NATOvareni evropstvom
lansiraju gasnim pogonom u se-
ratmosfera, kao spisateliti pr-
ljavnog šišmišljenja. S visina oni
toplo preporučuju EUtanaziju uz
pomoć tranzicijanida ■

Piše: Igor Isakovski

VIŠENAMENSKI NOŽIĆ

stoji mi na stolu mesecima
možda i godinama, ne znam –
ponekad ne znam kuda ide vreme
i koliko je prošlo. koliko sam potrošio.

nožić mi stoji na stolu, ali nikada
ga ni za šta ne koristim: imam otvarače
za sve moguće flaše koje mi dolaze
pod ruku, imam nož za pisma, iako pisma
retko dobijam, imam ono za nokte, imam
sve što mi je potrebno da imam. ali, imam i njega:
višenamenski nožić, od kaljenog čelika,
sjajnih sečiva, tela obloženog u crnu kožu.

koža miriše na očev losion.

mesecima, možda i godinama mirisalo
je tako – dok ga nisam prineo nosu
pre neki dan, ili je to bio sat, ne znam,
(vreme si jebe mater ko zna gde,
a otac mi klacka noge u oblacima)
– i miriše na njega, živ. moj otac,
koji nikad nije mislio o vremenu ■

(iz knjige *Noć je najtamnija pred razdanjivanje*,
Blesok, 2009)

Piše: Marko Petruševski

BLISKOST

ja i moja devojka
ležali smo
prijepijeni

u polumraku,
pogled mi je pao
na moju голу nogu
ali, učinilo mi se
kao da je njena
pa pomislih:
kako je lepa!

POZIV NA IZLAZAK

Ja sam peder,
moja usta su peder
moji zubi su peder
svi do jednog
i ruke su peder
posebno leva
i noge su peder,
nove cipele,
pertle na novim cipelama
i đon
su – peder do pедера

Ali, i ti, mila moja,
priznaj
hajde priznaj
peder si.
Taj tvoj
sramežljivi osmeh
je peder
i te zelene oči
dvoumljenja pune
su peder
i sada, malopre
kada si
rukum prošla kroz kosu,
taj gest je bio peder,
tvoj vrat je peder
i kosti na vratu
i haljina
tvoje noge,
vrhovi tvojih palčeva
– sve su to pederi

A ova noć,
ova skopska noć,
mila moja,
jedan je
natrčen
crveni
vlažan
šupak
koji čeka
samo na nas ■

Piše: Pandalf
Vulkanski

Usnih spomenik.
glina se obavila
oko praznine.

Ja i antika,
oronulu zidinu
komarac siše.

Tvrdo mastilom
podvlačim: budućnost
nema budućnost.

Svici pored
skladišta sa dinamitom.
Zaspali stražar.

(iz knjige *Nikola Gruevski:*
250 haikua, Templum, 2011)

Piše: Vladimir Jankovski

VEČNO SADAŠNJE VREME

[....]

Kada su završili s picama, Angela je izvadila kocku, okrenula se ka svom pratiocu i odrecitovala:

– Ako padne 1, naš ne-znam-kako-da-ga-nazovem susret završava tu; ako padne 2, idemo na dva mesta u gradu da ti ispričam dva sećanja vezana za njih, grad i nije ništa drugo do velika mapa sećanja, zar ne; ako kocka pokaže 3, onda krećemo do Muzeja grada Skoplja i idemo ka Keju, pri čemu ćemo na svakoj klupi koja nam se nađe na putu ostaviti po jednu poruku ispisanu na malom žutom listu; ako padne 4, imaćeš tu privilegiju da čuješ moju želju-fantaziju o čoveku koji je učio telefonski imenik napamet; ako padne 5 ili 6, onda ću ti objasniti svoju poslednju definiciju grada.

[....]

Voze se velosipedima po stazi pored vardarskog keja.

U svojim mp3 plejerima slušaju CD koji je Angela pripremila. Pre svake pesme snimila je tekst od oko trideset sekundi, u kom opisuje razloge zašto je odabrala baš tu pesmu.

Kada na red dođe objašnjenje pesme „Kelly Watch the Stars“ grupe

Air, Viktor zastaje, isključuje svoj plejer i seda na betonirani nasip kraj reke. Angela tek posle trista metara primećuje da vozi sama, okreće se i, kad ga ugleda kako sedi na nasipu, vraća se do njega.

Seda.

– Ponekad želim da uđem u taksi i kažem vozaču da vozi. Nema potrebu da stignem nigde posebno, mesto je izabrano sasvim slučajno. Jedini uslov je da bude bar 7–8 kilometara udaljeno, da imam bar dvadesetak minuta vožnje. Radim to kada pada kiša, ako su ulice puste, utoliko bolje. Sedam na zadnje sedište, dijagonalno od mesta vozača. Želim da blago naslonim glavu na staklo i da gledam ulice kako prolaze. Vlažni grad, na samo nekoliko metara od mene, putuje. A ja, sigurna i zaštićena, sedim s druge strane kiše. Barem dvadesetak minuta.

Kad završi, Viktor čuti i pušta njen monolog da isteče među njima. U jednom trenutku ona dodaje novi detalj, spuštajući glavu na njegovo rame. Tako nastavljaju da sede zaglibljeni u sopstvenoj tišini sve dok se čuteći ne odluče da ustanu, popnu se na svoje velosipe, stave slušalice na uši, i nastave tamo gde su stali pre dvadesetak minuta.

Piše: Lidija Dimkovska

RAZLIKA

Isusoloz, Alaholoz, Carigrad nema savremenika.

Ovde je sve profesionalno, toalet papir, mašina za pranje, lift, mikrofoni, telesna masa.

Otud savršenstvo, um je orobljeni sef koji skriva još samo tugu.

Živim pored hrama osutog klima-uređajima poput zakasnelih boginja kod staraca.

Na interfonu ceo dan me neko pita

ima li u zgradi harmonikaš.

Možda zna čuvar zastava – jedne crne, razresane od kućnih ljubimaca, koja se vije s balkona samoubica, druge nacionalne, izbledele od pranja, koja se vije s prozora ubica.

Između rađanja i smrti život je bez garancije, jedini servis za popravke još uvek je u nama samima. Ponekad žarko poželim da sam ratni invalid, da ležim na peškiru za plažu s motivom gole žene pristigle iz Švedske sa Crvenim krstom.

Ali uzalud, ovakvom danu potrebno je celo moje telo, a noći samo torzo. Bez obzira kojom se rukom krstim,

Vežu velosipe u blizini Gradskog parka, pa peške nastavljaju ka centru. Kod zgrade T-Mobajla, Angela se osvrće naokolo i, kad utvrdi da nema ljudi u blizini, na neravnom trotoaru izvodi jednu zvezdu.

Atletski pravilnu, bar tako izgleda iznenađenom Viktoru.

Potom nastavlja da hoda kao da se ništa nije desilo, ili kao da je uradila nešto što svi ljudi rade kada prolaze ovom stranom ulice. Viktor pokušava da smisli odgovarajuću reakciju, ali ubrzo odustaje. Kreću ka ulici Maksima Gorkog.

Tamo ga Angela ubeđuje, a Viktor se nevoljno saglašava, da uđu u jednu prodavnicu poklona. Izlaze iz prodavnice opremljeni staklenim ukrasom u obliku ogromne čaše za likere. Visoka je nešto više od dva metra. Viktor nije najsrećniji čovek na svetu što mora da je nosi, umotanu u prozirni celofan, s teatralnom crvenom mašnicom na kraju malog stuba – tipičan detalj sa Angelinog repertoara zvanog „Granice“.

Ubeđuje je da uzmu taksi i da odnesu apsurdnu skulpturu-času-ukras kod nje kući, ali Angela neće ni da čuje da velosipe ostave u parku.

– A osim toga, možemo biti odlična prilika za fotografa koji bi nas slučajno ulovio kako stojimo na raskrsnici i čekamo da se upali zeleno dok ti grliš džinovsku kristalnu čašu!

Stižu do velosipeda. Ubeđen je da je još u prodavnici smislila nešto. Predosećanje se potvrđuje kada mu Angela, kao usput, predlaže da odnesu čašu na jedan od travnjaka u zadnjem delu parka. – Samo da vidimo kako će izgledati. I posle odmah idemo kod mene.

Viktor postavlja ogromnu čašu u jedan skrovitiji prostor u parku. Zadovoljna je prizorom.

– Definitivno smo ulepšali Skoplje još jednom dosad nedogodeonom situacijom...

Hoće da je fotografiše i tera Viktora da pozira pored čaše koja je dvadeset i pet centimetara viša od njega. Viktor drugi put u toku dana nije oduševljen njenom idejom, protivi se, mršti se i prigovara, ali na kraju, kao i uvek, popušta. Pozira. Zauzima dramatičnu pozu ispred čaše, leva ruka mu je visoko podignuta, kao

da pokušava da dodirne njen rub da bi je nagnuo i napio se nepostojeće tečnosti. Treba da prođe desetak poza da se Angeli javi nova ideja – „kako mi ranije nije palo na pamet kad je zamisao jednostavna do bola“.

– Treba da napunimo čašu nekim pićem, ili ne – napravićemo koktel. Sedi tu, vraćam se za pet minuta.

Viktor ne želi da sedi pored „glupave“ gigantske čaše, dok ona možda odlučuje da ode. Treći put tog dana nema izbora. Pre no što su počeli da se ubeđuju, ona već uzjahuje velosiped i vozi u pravcu Debar Male.

Stvarno se vraća posle pet minuta, sva nasmejana i zadovoljna, puna sebe i Viktora. Filmski ga ljubi pre nego što skinе ranac s leđa. Kupila je nekoliko flaša votke, pakovanje soka od ananasa, našla odnekud čitavu kesu leda, pola litre ruma... S dečjim molećivim izrazom lica traži da joj spusti čašu.

– Da napravimo naš čudovišni koktel!

Viktor se osvrće okolo, zahvalan je što su im u ovom periodu između zalaska sunca i početka noći, u ovom delu parka jedini pratioci žabe koje kreću sve jače. Ali, kada ona počne da pravi svoj gargantuelski koktel, prepušta se budalaštini i asistira joj, deleći savete, komentare, raspravljajući se o odgovarajućim dozama... Dvadesetak minuta kasnije Angela fotografiše zajednički koktel i retorički ga pita:

– Zar nije lepo kao kad piješ nešto gorko, a ipak hoćeš još?

Odgovara joj tako što pristaje da joj pozira sve dok se ona ne umori od fotografiranja na temu „Viktor i ogromna koktel čaša u najvećem skopskom parku“.

Na kraju ga ljubi i šapuće mu opis onoga što želi da se desi kada večeras legnu. Razgledaju čašu u su-

mraku iz različitih uglova, pa joj Viktor predlaže da je ostave tu.

– Naš mali doprinos umnožavanju skulptura i spomenika u gradu.

– Kako se ranije nisam setila – uzvikuje Angela.

Približava se čaši-skulpturi, dodiruje je, dune u nju nekoliko puta, briše je desnim rukavom bluze, a pre nego se popne na velosiped, još jednom se osvrće da je pogleda.

Sa slušalicama na ušima i pesmama predviđenim za povratak, Viktor vozi velosiped i prepušta se večernjem Skoplju sastavljenom od nejasnih kontura, ostavljajući Angelu da vozi u mraku iza njega.

Uveče, za vreme seksa stalno putuje jednom istom relacijom: od Angelinog tela do ogromne čaše u parku. Zamišlja nepraktično uveličanu kristalnu čašu kako sija u tami osvetljena delimično mesečinom, a delimično nekim odblescima kandelabra u parku. I ne može da se koncentriše na telo prepletano s njegovim. Nekako veruje da je odsustvo njemu jasne logike velike čaše u parku vrlo srodno, ili najverovatnije istovetno, sa onim što se događa pod kožom koju u ovom trenutku dodiruje i liže... Ove dve slike nisu samo slične, već u jednoj tački postaju iste ■

(odlomak iz romana *Večno sadašnje vreme*, Templum, 2010)

četiri strane sveta

promašuju srce.

Zaštitiću ga aplikacijom na majici, glavom Če Gevare ili veronaukom:

Taoizam: *Shit happens*.

Budizam: *It is only an illusion of shit happening*.

Islam: *If shit happens, it is the will of Allah*.

Jehovini svedoci: *Knock, knock: Shit happens*.

Hrišćanstvo: *Love your shit as yourself*.

Samo jednu pesmu znam da sviram na harmonici, ali i ona je rimejk istorije.

Bris mog bolesnog zeca poslala sam u Beč, a bolesnog sveca – u Rim.

Kao i Ingeborg Bahman, svaki rezervni deo vraća se kući u tuđem vozilu.

Postojanje ispruženo u mrtvačkim kolima

kojem živi s druge strane stakla

skidaju kapu

i mašu mu kao kad se rodio: *Pa-pa*.

Kada se voljeni vratio iz Carigrada sa žutim dunjama,

Fatma mu se s onog sveta kiselo osmehnula.

Razlika između čoveka i Boga, dragi moj, samo je jedna:

Čovek prvo nalazi, pa gubi.

Bog prvo gubi, pa nalazi ■

(iz zbirke *pH neutralna za život i smrt*, Blesok, 2009)